

SEZNÁMENÍ S (NE)ZNÁMOU SOCHOU CVIČENKA ZE ZAHRADY VILY LÖW-BEER V BRNĚ

JANA ČERNÁ

Pátrání po původu sochy Cvičenka, která je již pětadvacet let umístěna na kamenném podstavci v zahradě Vily Löw-Beer v Brně, resp. v zahradě někdejšího domova mládeže,¹ započalo hledáním jména samotného sochaře. Po několika pokusech se podařilo dohledat, že jejím autorem je akademický sochař Zdeňk Řehořík, který patřil v osmdesátých letech 20. století v Brně k nové nastupující generaci modernistických sochařů. Se sochařem autorka článku navázala telefonický kontakt a posléze byla domluvena i osobní schůzka, na níž byly zodpovězeny základní otázky k tvorbě samotné sochy.² V tento moment začal postupně krystalizovat příběh, jehož cílem bylo dát vznik sochy Cvičenka do hlubších a širších kontextů sochařské tvorby nejen samotného autora ale částečně i brněnské výtvarné scény. Slovo částečně je zde uvedeno zcela záměrně, v textu uvedené souvislosti totiž neaspírají na komplexní vykreslení uměleckého ovzduší dané doby, pro naše účely slouží spíše jako podklad pro pochopení autorovy tvorby a jejího vývoje.

Výtvarné umění a generace osmdesátých let³

Období socialismu a socialistického realismu nebylo pro tvořivou uměleckou práci přívětivou dobou. Teprve členství ve Svazu českých výtvarných umělců poskytovalo umělcům možnost v totalitní době oficiálně tvořit a vystavovat své práce v galerijních prostorách.⁴ Na počátku osmdesátých let však lze pozorovat jisté uvolnění v uměleckém ovzduší. Jedná se o dobu, kdy tlak státního aparátu začal lehce polevovat a umělci se v jeho mechanismech postupně učili nacházet a využívat slabá místa. V Brně by se alternativní umělecký život nerozvinul bez existence

-
- 1 Domov mládeže byl v prostorách dnešní Vily Löw-Beer v Brně zřízen v roce 1954 a nepřetržitě zde fungoval až do roku 2012.
  - 2 *Rozhovor se Zdeňkem Řehoříkem*, sochařem. Brno, 26. 4. 2019. Rozhovor proběhl v kanceláři Zdeňka Řehoříka. Otázky kladené tazatelkou se vztahovaly ke sledovanému sochařskému dílu. Narátor odpovídal na vytyčená témata (motivy realizace, inspirace, vlastní tvorba, umístění sochy a odezva) velmi stručně. Strukturovaný charakter rozhovoru a jistá časová tíseň ze strany narátora znemožňovala tazatelce rozvinout debatu s přesahem k jiným tématům.
  - 3 Aby byl čtenáři uspokojivě nabídnut pohled na modernistickou generaci výtvarníků osmdesátých let, bylo by zapotřebí rozšířit studii o podrobnější výklad mechanismu při schvalování umělecké tvorby za normalizace i vysvětlení pojmu socialistický realismus v celé jeho šíři. Větší prostor by jistě mohl být věnován významným představitelům zmíněné generace i výstavním možnostem. Takové rozšíření záběru by šlo ruku v ruce s rozšířením studované literatury, avšak i počtu stran studie. Při psaní textu – při zohlednění tématu i omezeného počtu znaků – se přistoupilo k variantě, v níž je text formován na základě literatury, která má bezprostřední vztah k hlavnímu aktérovi – Zdeňku Řehoříkovi. Bibliografická základna se tak opírá o texty s regionální tematikou a výstavní katalogy s odbornými komentáři, viz *Prameny a literatura*.
  - 4 Status profesionálního umělce získávali v Československu v době normalizace pouze absolventi Akademie výtvarných umění v Praze, Vysoké školy uměleckoprůmyslové a Vysoké školy výtvarných umění v Bratislavě. Ti se zároveň automaticky stávali členy SČVU a byli jako jediní oprávněni k nákupu výtvarných potřeb. HAASOVÁ, Ludmila. *Brněnským kurátorem v 80. letech – Ajka Gálová*. Brno, 2014. Diplomová práce. Masarykova univerzita. Filozofická fakulta, s. 7.

silné komunity lidí, které spojovalo nadšení pro umění, víra ve svou vlastní tvorbu a idea veřejného sdílení svých myšlenek. Jednalo se o dvě nonkonformní centra kulturního dění: první vzniklo na katedře výtvarné výchovy Pedagogické fakulty Univerzity J. E. Purkyně, druhé významné ohnisko se nacházelo v Kamenné kolonii na Červeném kopci.

Ke dvěma jmenovaným skupinám se však přidala skupina třetí: nastupující generace mladých umělců, která do výtvarné kultury Brna přinesla nový svěží vítr. Jednalo se o čerstvé absolventy pražské Akademie výtvarných umění. Početná skupina mladých tvůrců narozených v první polovině padesátých let vnesla do uměleckého dění nový dynamický prvek: vyjít z šedi oficiálního umění.⁵ Mladí představitelé se začali spontánně scházet v klubech či galeriích a z neskrývaného odhodlání představit se veřejnosti vzešel nápad na společnou prezentaci vlastních děl. Zatímco starší generace se uchýlovala k tvorbě uzavřené za stěnami svých ateliérů a bytů, mladí umělci toužili po tom, co bylo naprosto přirozené pro ostatní mladé absolventy uměleckých škol na západ od našich hranic – svobodně vystavovat a uvažovat o kariéře umělce jako o možném povolání.⁶

Je nutné podotknout, že mladí absolventi měli mimořádné štěstí v tom, že v době jejich nejbouřlivějšího entuziasmu existovalo v Brně silné zázemí teoretiků a kurátorů, kteří tyto vize uvedli ve skutečnost. Předně se jednalo o Dům umění v čele s Jiřím Valochem.⁷ Právě Dům umění poskytl mladým umělcům jednu z prvních možností vstoupit do veřejného výtvarného života, a to prostřednictvím události Bienále tvorby mladých výtvarníků Jihomoravského kraje, která se poprvé konala v roce 1981 (po kladném ohlasu byla zopakována i v letech 1983 a 1985) a byla určena pro umělce, kteří nepřesáhli 35 let. I když nelze opomenout, že se jednalo o vysoce oficiální akci, zaštitovanou Svazem českých výtvarných umělců a umělců při Českém fondu výtvarných umění, celkové hodnocení podniku lze popsat slovem „otevřené“. Jak bylo uváděno, výstavy si nekladly za cíl prezentovat hodnoty definitivní a vyzrálé, ale spíše se jednalo o pohled do ateliéru umělců, kteří usilovali o zformování vlastního tvůrčího názoru. Stále měla jejich tvorba souznít s principy a zásadami socialistického realismu, ale jak se ukázalo, i tato metoda mohla skýtat nespočetnou řadu výrazových možností k vyjádření myšlenek a citů.⁸ Bienále tak poskytovalo důležitou platformu pro prezentaci tvůrčího potenciálu mladých umělců, navíc s cílem dále tuto aktivitu podněcovat. To, že se jednalo o veřejnou událost podporovanou i z vysoce oficiálních institucí, bylo velmi cennou a důležitou přidanou hodnotou.

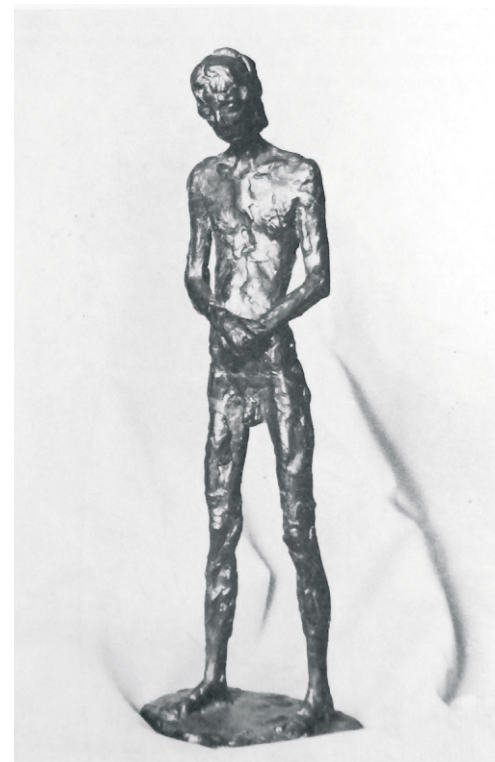
Další příležitost pro veřejné vystoupení se objevila o dva roky později, jednalo se však o akci, která svým charakterem patřila již k méně oficiálním. Nápad na otevření souborné výstavy pomohly realizovat organizátorky Jitka Vitásková a Jitka Kučerová a v roce 1983 byla v Křížové chodbě na Nové radnici otevřena výstava 20 absolventů Akademie výtvarných umění v Praze, která se

5 VARAĎA, Jaroslav. *20 mladých malířů, sochařů, architektů, absolventů AVU v Praze*. Brno: Krajský výbor SSM: Odbor kultury JmKNV, 1984, s. 1.

6 HAASOVÁ, pozn. 4, s. 49.

7 Ibid., s. 12.

8 ČUBRDA, Zdeněk. *1. Bienále tvorby mladých výtvarníků Jihomoravského kraje*. Brno: Dům umění města Brna, 1981, s. 1.

Z. Řehořík, *Ecce homo*. Socha představená na I. Bienále tvorby mladých výtvarníků. (převzato z: 1. Bienále tvorby mladých výtvarníků Jihomoravského kraje, 1981)

stala první pomyslnou tečkou za snahami mladé generace na sebe upozornit.⁹ Dnes je výstavě přičítán až legendární význam a její bezprostřední svázání s výtvarnickou generací osmdesátých let významně poznamenalo kulturní a umělecký život města.

Galerie mladých pod vedením Aleny Gálové započaté snahy dále rozvíjela a v prostorách galerie se podařilo uspořádat desítky výstav umělců, kteří by v jiných institucích neprošli selekcí schvalovací komise.¹⁰ Galerie mladých s dramaturgií zaměřenou na studenty a čerstvé absolventy akademie do 35 let vznikla již v roce 1967, ale právě za doby kurátorství Aleny Gálové se výstavní prostory profily jako cenná platforma pro nastupující mladou, neokoukanou a bouřlivou generaci.¹¹ Galerie mladých ve svém snažení nestála osamoceně a na počátku osmdesátých let vzniklo v Brně několik alternativních výstavních prostor, které sloužily pro vystavování i ne zcela oficiálního umění. Příkladem může být Galerie

Na Bidýlku a Ateliér Tomešova, Galerie-drogerie Zlevněné zboží a Malá galerie Československého spisovatele, Malá galerie Antonína Trýbla na lékařské fakultě UJEP a mnohé a mnohé další.

I když nové možnosti prezentace šly ruku v ruce s přirozenou touhou mladých umělců po experimentu, obsahově se mladá generace držela témat každodenního života. Autoři si plně uvědomovali, že současného člověka nezajímají problémy samotného umělce, ale problémy jich samých. Z této jednoduché premisy tak vyplynul skutečný zájem o člověka a náměty s ním spojené. Za společné pojítko popisované generace je tak považován zájem o realitu aktuální, a navíc realitu aktuální celospolečensky. Spektrum jevů příznačných pro současnost bylo

9 Při plánování výstavy bylo přislíbeno, že nedojde k žádným cenzurním korekturám, a umělci mohli vystavit svá díla pouze na základě svého uvážení. Výjimkou se stalo odstranění díla Otmar Olivy, oficiálně pro jeho religiózní charakter. Pravým důvodem však pravděpodobně bylo, že Otmar Oliva, signatář Charty 77, byl označen režimem za kontrarevolucionáře. HAASOVÁ, pozn. 4, s. 9.

10 HAASOVÁ, pozn. 4, s. 49.

11 Více o osobnosti Aleny Gálové a Galerii mladých v diplomové práci Ludmily Haasové. Ibid., od s. 19.

opravdu široké: od vyjádření všeho pozitivního, co lidská společnost vytváří, až po zdůraznění toho, co společenský vývoj může ohrozit.¹² Zvláštní vzrušení pak u veřejnosti vyvolávalo uvědomění si negativních rysů současné civilizace – subjektivismus, lhostejnost, agresivita, cynismus, ztráta či deformace zdravých mezilidských vztahů – to vše mohlo nejen ovlivňovat život jedince, ale i zasahovat do života celé společnosti a ve svém důsledku vyústit až v ohrožení celé civilizace.¹³

Mladí realisté osmdesátých let se nestali realisty díky výtvarnému školení, ale byli to realisté z přesvědčení, které pramenilo ze snahy výtvarně zvládnout současnost a „zabydlet ji“ odpovídajícími uměleckými díly.¹⁴ V jejich dílech zároveň nešlo jen o pouhý přepis skutečnosti, ale o vytváření pomyslné nové reality: reality objektivní, avšak transformované subjektivním postojem autora.¹⁵ Tato nová realita nebyla teatrální a plná dramatickosti, jejím pojítkem mezi skutečností

Z. Řehořík, Havárie. Socha umělecky ztvárňuje autorovo vnímání společnosti. (převzato z: P. Ondračka. Výstava grafika Roman Havlík, obrazy Jaroslav Horálek, grafika Helena Horálková, sochy Jaroslav Hylas, obrazy Boris Jirků, sochy Zdeněk Řehořík, 1982)

12 ČUBRDA, Zdeněk. 3. *Bienále tvorby mladých výtvarníků Jihomoravského kraje*. Brno: Svaz českých výtvarných umělců, 1985, s. 5.

13 Komentář PhDr. Zdeňka Čubrdy. ČUBRDA, Zdeněk. *Zdeněk Řehořík: plastiky*. Praha: Český fond výtvarného umění, 1985.

14 Komentář Pavla Ondračky. ONDRAČKA, Pavel. *Výstava grafika Roman Havlík, obrazy Jaroslav Horálek, grafika Helena Horálková, sochy Jaroslav Hylas, obrazy Boris Jirků, sochy Zdeněk Řehořík*. Praha: Mikrobiologický ústav ČSAV, 1982, s. 5

15 ČUBRDA, pozn. 13.

a vizí umělce byla opravdovost. A jak uvedl teoretik umění Pavel Ondračka: „Byla to vnitřní opravdovost, neherecká snaha o nasazení vlastní kůže umělce.“¹⁶

Zdeněk Řehořík

„Byl silný, sebejistý, ctěný, obdivovaný a zavržený. Snadno si získal pověst, a také ji rychle odmítl. Snadno si udělal přátele, a snadno je opustil. Žil ve spěchu. Často měl nápady, které nepřežily do svítání. Chodil ulicemi města. Často sám, i uprostřed kruhu přátel. Brno byla jeho živitelka.“¹⁷

Akademický sochař Zdeněk Řehořík je řazen do generace mladých umělců, která na počátku osmdesátých let odvážně vystoupila se svou tvorbou na oficiální i méně oficiální výstavní scéně. Zdeněk Řehořík se narodil 3. ledna roku 1951 v Brně. Původní životní dráha ho měla zavést k odbornému vyučení, ale neznámým vlivem se „neambiciózní kandidát na práci soustružníka v továrně stal přes noc studentem výtvarného umění“.¹⁸ V letech 1970–1974 studoval střední uměleckoprůmyslovou školu u profesora Františka Navrátila a profesora Ladislava Martínka. Následující léta strávil v Praze, kde pod vedením docenta Jiřího Bradáčka mezi léty 1974–1979 (1980) absolvoval studia na Akademii výtvarných umění. Po ukončení studií se v roce 1983 zúčastnil stipendijního pobytu na École des Beaux Arts v Paříži u významného francouzského sochaře Césara Baldaccini, čímž mu bylo umožněno hned v následujícím roce prezentovat svou tvorbu v kulturním centru ve městě Dourdan, nacházejícím se nedaleko Paříže, a na pařížském letišti Orly.

Tvorba Zdeňka Řehoříka je však neodmyslitelně spojena s Brnem. Kontaktní adresu zpravidla udával na Kolišti, ale svá díla tvořil převážně ve svém ateliéru a huti ve Veverských Knínicích. Získaný věhlas v obci dosvědčuje rozhovor s malířem, grafikem a vysokoškolským učitelem Vladimírem Kokoliou, spolužákem Zdeňka Řehoříka, který na otázku „Jak jste ve svých rodných Knínicích známý?“ odpověděl: „Tam o slávě už vůbec nemůže být řeč. V Knínicích žije sochař Nikos Armutidis a Zdeněk Řehořík, taky sochař. Já budu vždycky až třetí.“¹⁹ Vladimír Kokolia na Zdeňka Řehoříka ve svém blogu zavzpomínal hned několikrát. V souvislosti se svou pedagogickou činností hovořil o své chabé schopnosti vzbuzovat nadšení u svých žáků. Naopak Zdeňka Řehoříka řadí mezi několik málo lidí, kteří dokázali v ostatních pro danou věc rozdmýchat žár: „Krátko po Akademii to byl třeba spolužák Řehořík (...). Táhl se za ním následovníci, kteří měli v oku plamen nového evangelia – v případě Zdeňka Řehoříka vzor chlapské arogance a iniciativy.“²⁰

16 ONDRAČKA, pozn. 14, s. 6.

17 ŘEHOŘÍK, Zdeněk. *Quiest Zdeněk Řehořík*. Brno (nakladatel není znám), 1983, s. 6. Volně přeloženo z francouzštiny.

18 *Ibid.*, s. 2.

19 S ničím to je jako s oblohou. *Lidové noviny*. 22. 10. 1994. Kulturní příloha, s. 1.

20 KOKOLIA, Vladimír. *Pochodně* [online]. 14. 4. 2006 [cit. 28. 4. 2020]. Dostupné z: <http://www.blog.kokolia.eu/blog/pochodne>

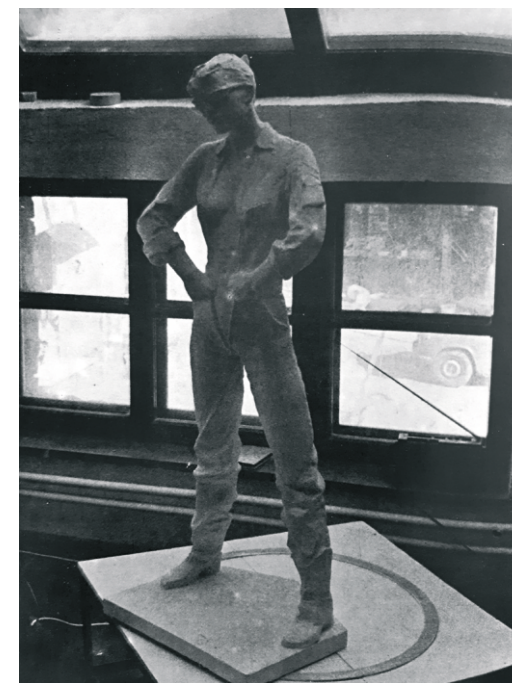
Ona chlapská arogance snad i částečně charakterizuje tvůrčí projev Zdeňka Řehoříka a odkazuje i k podstatě jeho děl. Ve výstavních katalogích z roku 1982 (Výstava šesti realistů, Mikrobiologický ústav ČSAV v Krči) a 1985 (Galerie Platýz, Praha) je dílo Zdeňka Řehoříka spojováno s realismem, avšak stejně jako u jeho současníků zobrazení reality nebylo cílem, ale prostředkem ke sdělení skutečnosti podstatně závažnější.²¹ Je možné se setkat s označením „dramatik současnosti“, který excesivním způsobem vypovídá o konfliktní situaci – dívka hroučící se pod nárazník automobilu nebo skupina lidí před výsledkem – vyjádřené sugestivním, ale neiluzivním zpracováním.²² Řehoříkovo pojetí však nesměřuje k lítosti nad tragédií, ale onou konfliktní situací je zamýšlen střet mezi lhostejností a mlčením společnosti, nebo naopak odhodláním se k činu. Lidé v Řehoříkově podání jsou všední, nearanžovaní, oproštěni od estetických postojů, jeho výtvarný záměr totiž spočíval ve vyjádření vlastní ideje.²³

Vedle podobných vznešených a společensky závažných ideálů do tvorby Zdeňka Řehoříka však pronikala i žena, nebo, lépe vyjádřeno, umělcův neskrývaný obdiv k ženám a jejich tělesným proporcím. Sám autor nepopřel, že mu šlo o výraz vzrušující přitažlivosti. Řehoříkův zájem o ženy se stal známou skutečností, kterou neopomněl zmínit ve výstavním katalogu ani brněnský kurátor Jaroslav Varaďa: „Ženy si v jeho ateliéru, a v jeho představách, zřídily salon krásy. Vyvedeny v nejrůznějších pozicích dobývaly i ta nejskrytější zákoutí duší zástupců silného pohlaví, především pak samotného autora (až se jednou skupina archeologů budoucnosti bude hrabat ve Veverských Knínicích, kde má ateliér, Věstonice padnou v zapomnění).“²⁴ Nic naplat, že Zdeněk Řehořík odpověděl komentářem: „S obsahem tohoto textu se neztotožňuji, ale kdo se ztotožňuje s obsahem mých soch?“²⁵ Jeho tvorba ukázala, že proporce ženského těla se pro jeho tvorbu s přibývajících léty stávaly čím dál více určujícími.

Zhodnotit Řehoříkovo dílo není snadné, zvláště s přihlédnutím k jisté rozporuplnosti přijetí jeho tvorby v odborných kruzích. Na jedné straně je autor zařazen do mladé generace usilující o hlubší popsání dění ve společnosti, čímž vzniká obraz Řehoříka-modernisty, rekonstruovaný na základě dobových katalogů, a na straně druhé vychází na světlo kritika otištěná v dobovém tisku. Zvláště dílo ovlivněné ženským tělem a představené v roce 1987 na výstavách v Galerii mladých a v Atriu bylo považováno za značně rozporuplné kvality a kritika s názvem *Neradostné sošky* zhodnotila kompozici výstav celkově jako neradostnou. Pozdější kurátor galerie Rudolfinum Petr Nedoma se vyjádřil o uměleckém ztvárnění Řehoříkových „neradostných sošek“ jako o balancování „na pomezí akademismu, banality, pornografie a kýče se snahou povznést se do sféry umění (...). Povrchnost, plytkost, nepřijemný naturalismus posouvají výsledky Řehoříkovy práce do oblasti nevýznamného žánru.“²⁶ Negativní kritice přispíval i vlastní Řehoříkův postoj

k aktům, k nimž se údajně vyjádřil s prosbou: „Rád bych věděl, jak je udělat takové, aby při jejich rozjímaní starší muži cítili hořké zoufalství a mladší muži nesmlouvavý tlak pod oblečením.“²⁷ Obdobná prohlášení jistě nepřispívala serióznímu vnímání jeho tvorby a není divu, že zprvu přátelské popíchnutí od Vladimíra Kokolia, který Řehoříkův žánr charakterizoval jako rozkošné sošky vyhovující vkusu starších pánů,²⁸ bylo otištěno v novinách jako součást umělcovy kritiky. V kritice se výše zmíněný Petr Nedoma dostal tak daleko, že odsoudil všechny snahy sochaře o povznesení jeho děl na vyšší, společensky závažnější úroveň a Řehoříkovo zdůraznění erotismu označil za zcela povrchní popis a obdiv tvarů ženského těla: „Ve skutečnosti vytváří pochybené figurální kompozice akademizujícího střihu, formálně značně nejisté, které pomocí vzletných názvů-nálepek povyšuje do sféry hlubokých sdělení (...). Snahu vzbudit dojem citlivé reakce na palčivé problémy soudobé doby.“²⁹

Zdeněk Řehořík byl na počátku své umělecké kariéry považován za nadějný a snad i rebelujícího sochaře („v úkrytu svého ateliéru žil podle pravidelných či nepravidelných rytmy svých kocovin muže a umělce“),³⁰ avšak do jeho tvorby od druhé poloviny osmdesátých let stále více vstupovaly veřejné zakázky na vytvoření předem definovaného díla, což ztlačilo do uměleckého projevu a účasti na dalších výstavách. Řehoříkovo jméno bylo několikrát uvedeno v Návrhu sochařských realizací pro léta 1986–1990 ve městě Brně,³¹ který byl zpracován do rozpočtu odboru kultury Národního výboru Města Brna v rámci osmé pětiletky.

Neznámé dílo Z. Řehoříka vyfotografované v jeho ateliéru.
(převzato z: *Obrázky/sochy: Rossí Karel, Kokolia Vladimír, Sobotka Jiří, Řehořík Zdeněk*, 1986)

21 ČUBRDA, Zdeněk a NEUMANN, Ivan. *Zdeněk Řehořík – sochy, Helena Horáková – grafika, Jaroslav Horálek – obrazy*. Cheb: Galerie výtvarného umění, 1984, s. 3.

22 ONDRAČKA, pozn. 14, s. 6.

23 ČUBRDA a NEUMANN, pozn. 21, s. 4.

24 *Obrázky/sochy: Rossí Karel, Kokolia Vladimír, Sobotka Jiří, Řehořík Zdeněk*. Praha: Atrium, 1986, s. Ř1.

25 Ibid.

26 NEDOMA, Petr. *Neradostné sošky. Brněnský večerník*. 7. 9. 1987, s. 3.

27 ŘEHOŘÍK, pozn. 17, s. 8. Volně přeloženo z francouzštiny.

28 NEDOMA, Petr. Čtyři z Brna. *Brněnský večerník*. 3. 1. 1987, s. 3.

29 NEDOMA, pozn. 26.

30 ŘEHOŘÍK, pozn. 17, s. 2. Volně přeloženo z francouzštiny.

31 Návrh byl zpracován podle Metodického pokynu MK ČSR ze dne 7. 5. 1980 a pokynu odboru kultury Jm KNV ze dne 25. 8. 1986. Archiv města Brna, B1/51 Národní výbor města Brna – Odbor kultury, inv. č. 46 Pomníky, busty 1977–1988, Koncepte monumentální sochařské výzdoby na 8. PLP.

Do konce desetiletí se tak Řehořík stal autorem hned tří pamětních desek,³² avšak ani po listopadových událostech svou práci na veřejných zakázkách neomezil, právě naopak. Během následujících let se tak stal autorem mnoha dalších pamětních desek a bust v Brně³³ i jeho okolí.³⁴ Jméno Zdeňka Řehoříka tak z galerií postupně zmizelo, což už na konci osmdesátých let neopomněl jízlivě okomentovat Petr Nedoma: „Řehořík si je vědom, že dívčí těla by jej asi neuživila, a tak ve snaze se na určitých místech zavděčit ‚dělá‘ také do angažované tvorby.“³⁵ Zdeněk Řehořík se stal mimo pamětních desek i autorem celé řady drobných komorních figurálních plastik a soch, a je nutné dodat, že motivu ženské postavy zůstal i nadále věrný. Uvedena může být socha Cvičenka (viz níže), Plastika s mírovou tematikou ve Velké Bíteši, socha mladé dívky jako součást Památníku obětem II. světové války

Z. Řehořík, Plastika s mírovou tematikou, umístěna v roce 1987 před hlavní budovu První brněnské strojírny ve Velké Bíteši. (foto: O. Hason)

Z. Řehořík, Památník obětem II. světové války v Křižanově z roku 1988. (převzato z: www.krizanov.cz)

32 Pamětní deska Eduarda Miléna, Nerudova 7/01, 1986 (dokončení zakázky z předchozího pětiletého období), Pamětní deska Vítězslava Nezvala, Žabovřesky Šmejkalova 110-112/01, 1988, Pamětní deska Václava Kaprála, Královo pole, Husitská 2/01, 1989.

33 Pamětní deska Františka Vitáska, Janáčkově náměstí 2a/01, Brno, 1990, Busta J. E. Purkyně, Bzenecká 23/01, Brno, 1992, Pamětní deska Ivo Váni Psoty, dříve umístěna ve Stránicích (Kaplanova 2/01), od 1999 uložena v Muzeu města Brna, 1993, Památná busta Aloise Mrštíka, Ústřední hřbitov Brno, Pamětní deska transportace Romů do Auschwitzu, ulice Masná, od roku 2004 v Muzeu romské kultury, 2000.

34 Pamětní deska partyzánského odboje, Račín, 1989, Památník obětem 2. světové války, Vír, 1989, Pamětní deska Viléma Mrštíka, budova Základní školy v Ostrovačicích, 1990, Pamětní deska obětem holocaustu, průčelí Horní synagogy Mikulov, 1995.

35 NEDOMA, pozn. 26.

Z. Řehořík, Energie života, 1989. Socha umístěna před obchodním domem v Nedvědicích. (převzato z: www.nedvedice.cz)

Z. Řehořík, Sousoší Hudba, 1992, Třebíč. (převzato z: L. Matoušková, Zdeněk Řehořík. Třebíčský zpravodaj č. 4, 2016)

Z. Řehořík, Na rampě (1988) před Základní školou Tyršova v Kuřimi. (foto: J. Černá)

v Křižanově, dílo s názvem Energie života umístěné v Nedvědicích nebo socha Hudba v parku na Masarykově náměstí v Třebíči. Za jistou výjimku lze považovat sochu mladého skateboardisty s názvem Na rampě umístěnou v Kuřimi.

Po roce 1992 se však Zdeněk Řehořík začal naplno věnovat podnikatelským aktivitám a jeho umělecká tvorba začala být velmi omezená. Jméno sochaře od tohoto roku figuruje hned v několika firmách, jejichž hlavní činností jsou ubytovací a hostinské služby a činnost realitní společně se správou, údržbou a pronájemem nemovitostí.

Socha Cvičenka v zahradě Vily Löw-Beer v Brně

Socha Cvičenka umístěná v zahradě Vily Löw-Beer v Brně patří k prvním instalacím Zdeňka Řehoříka, které byly vytvořeny na zakázku pro veřejný prostor, a její vznik je datován mezi léta 1985–1986.³⁶ Jedná se o dobu, kdy se Zdeněk Řehořík teprve začal seznamovat s prací na objednávku, avšak netrvalo dlouho a jeho tvorba na pamětních deskách, bustách, reliéfech a památnících kráslicích nejen Brno, ale i některá další města v Jihomoravském kraji jej zaměstnávala na plný úvazek.

Zadavatel objednávky byl s největší pravděpodobností Krajský národní výbor, který se rozhodl uvolnit v polovině osmdesátých let jistý finanční obnos pro dílčí stavební úpravy v domově mládeže, které zahrnovaly jak výměnu radiátorů, tak zvelebení zahradního prostoru náležejícího k internátu. Zároveň bylo rozhodnuto, že část věnovaných peněz musí být na základě tzv. čtyřprocentního zákona

36 Tištěná fotografie sochy Cvičenky se poprvé objevila v katalogu *Obrazy/sochy*, pozn. 24, Ř⁴.

Dívky z Domova mládeže u fontány, v pozadí socha Cvičenka, pravděpodobně jaro 1987. (soukromá sbírka, foto reprodukováno s laskavým svolením L. Šimkové)

Z. Řehořík, Cvičenka, 1985(6). (foto: Muzeum Brněnska)

věnována i na umělecké okrášení objektu. Ke spolupráci byl přizván mladý, avšak v Brně již známý, umělec Zdeněk Řehořík. Hlavní částí projektu se stalo zmodernizování kašny, která zaujímala vymezený prostor před schodištěm.³⁷ Následně byla vytvořena i socha Cvičenka, jež byla umístěna za novou kašnu a kterou zdejší dívky údajně mezi sebou překřtily na "ženu unavenou socialismem."³⁸

Umělec známý svým extravagantním a erotizujícím ztvárněním ženských těl byl nyní ve svém projevu umírněný. Inspirací mu jistě byly dívky pobývající v domově mládeže, žádná konkrétní múza se však tentokrát neobjevila. Z předložených návrhů na budoucí sochu byl zadavatelem vybrán ten nejlepší a ve Veverských Knínicích vznikl nejprve zmenšený model Cvičenky. Komentář brněnského kurátora Jaroslava Varadí k autorově práci: „Socha sedící dívky v jednom z brněnských domovů mládeže, kterou si sám seká do kamene, aby kámen pochopil,³⁹ tak odkazuje na zádumčivý výraz sochy vyrobené z balkánského vápence. Je možné si klást otázku o umělecké hodnotě výtvaru, který, dle slov samotného autora, byl jen jednou z kupících se veřejných zakázek. Avšak o tom, že vzniklo ladné dílo plně odpovídající prostoru, pro který bylo určeno, nemůže být pochyb.

Socha cvičenky sedící na podstavci je v životní velikosti a znázorňuje mladou štíhlou dívku oblečenou ve sportovním oblečení. Čelenka ve vlasech, cvičební úbor i boty mohou evokovat spartakiádní úbor, přece jen se

v roce 1985 konala poslední celostátní spartakiáda, byť sám autor jakékoli spojení důrazně odmítl. Socha je zajímavá pro svou výrazovou jednoduchost až strohost, čímž dochází ke zdůraznění především jejího obličej. Dívka má zasněný výraz, který láká divákovu pozornost a nutí ho k zamyšlení nad tím, kam se sama mladá dívka sedící na kameni ve svých myšlenkách zatoulala nebo, jak bylo naznačeno výše, kam se ve svých myšlenkách zatoulal sám autor.

Během rekonstrukce v roce 2013 byla socha Cvičenka přemístěna z původního místa do středu zahrady, kde ji návštěvníci mohou dodnes obdivovat.

Seznam autorových výstav:⁴⁰

- 1976 Mezinárodní výstava k 30. výročí osvobození, Praha
- 1977 Klub mladých, Křenová, Brno
- 1980 Klub mladých, Křenová, Brno
- 1981 1. Bienále tvorby mladých výtvarníků Jihomoravského kraje, Dům umění, Brno
Výstava prací absolventů AVU k XVI. sjezdu KSČ, Karolinum, Praha
Výstava Koně, Galerie D, Praha
- 1982 Galerie Dílo, ČFVU, Karlovy Vary
Malá galerie Československý spisovatel, Brno
Výstava šesti realistů, Mikrobiologický ústav ČSAV, Krč
Z tvorby mladých výtvarníků Jihomoravského kraje, Kulturní dům, Pavlov
- 1983 II. Bienále tvorby mladých výtvarníků Jihomoravského kraje. Dům umění, Brno
20 mladých malířů, sochařů, architektů, absolventů AVU v Praze, Křížová chodba, Stará radnice, Brno
Špálova galerie, Praha
Galerie Jean Calvin, Paříž
- 1984 Centre Culturel de Dourdan, Francie
Aéroport de Paris, letiště Orly, Francie
Galerie výtvarného umění, Cheb
Člověk naší doby, Špálova galerie, Praha
Křížová chodba, Stará radnice, Brno
Drobná plastika v tvorbě jihomoravských výtvarníků, Dům umění, Brno
- 1985 3. Bienále tvorby mladých výtvarníků Jihomoravského kraje, Dům umění, Brno
Galerie Platýz, Praha
- 1986 Vyznání růžím. Mírové motivy v exteriérové tvorbě jihomoravských sochařů, Olomouc
- 1987 Galerie Atrium, Praha
Galerie mladých, Brno

40 Seznam výstav, na kterých Zdeněk Řehořík participoval, byl sestaven na základě údajů otištěných v citovaných výstavních katalozích a encyklopediích.

37 V dnešní době však návštěvníci v zahradě Vily Löw-Beer v Brně fontánu, kterou vyhotovil Zdeněk Řehořík, již neuvidí. Během rekonstrukce vily mezi léty 2012–2013 byla nainstalována fontána nová.

38 Rozhovor s Miluší Vieweghovou, vychovatelkou v Masarykově studentském domově, Cihlářská 21. Brno, 2. 6. 2020. Přepis rozhovoru uložen v archivu pobočky Muzea Brněnska, Vila Löw-Beer v Brně.

39 *Obrazy/sochy*, pozn. 24, s. Ř.

PRAMENY A LITERATURA

Rozhovor s Miluší Vieweghovou, vychovatelkou v Masarykově studentském domově, Cihlářská 21. Brno, 2. 6. 2020. (Přepis rozhovoru uložen v archivu pobočky Muzea Brněnska, Vila Löw-Beer v Brně.)

Rozhovor se Zdeňkem Řehoříkem, sochařem. Brno, 26. 4. 2019.

ČUBRDA, Zdeněk. *1. Bienále tvorby mladých výtvarníků Jihomoravského kraje*. Brno: Dům umění města Brna, 1981.

ČUBRDA, Zdeněk. *II. Bienále tvorby mladých výtvarníků Jihomoravského kraje*. Brno: Svaz českých výtvarných umělců, 1983.

ČUBRDA, Zdeněk. *3. Bienále tvorby mladých výtvarníků Jihomoravského kraje*. Brno: Svaz českých výtvarných umělců, 1985.

ČUBRDA, Zdeněk. *Vyznání různým Olomouc '86. Mírové motivy v exteriérové tvorbě jihomoravských sochařů*. Brno: Svaz českých výtvarných umělců, 1986.

ČUBRDA, Zdeněk a NEUMANN, Ivan. *Zdeněk Řehořík – sochy, Helena Horálková – grafika, Jaroslav Horálek – obrazy*. Cheb: Galerie výtvarného umění, 1984.

ČUBRDA, Zdeněk. *Zdeněk Řehořík: plastiky*. Praha: Český fond výtvarného umění, 1985.

HAASOVÁ, Ludmila. *Brněnským kurátorem v 80. letech – Ajka Gálová*. Brno, 2014. Diplomová práce. Masarykova univerzita. Filozofická fakulta.

HOCKEOVÁ, Jiřina. *Drobná plastika v tvorbě jihomoravských výtvarníků: současná tvorba*. Brno: Dům umění města Brna, 1984.

HOROVÁ, Anděla, ed. *Nová encyklopedie českého výtvarného umění 2, N-Ž*. Praha: Academia, 1995. ISBN 80-200-0522-6.

KOVÁČ, Peter. *Nová tvorba '85. Z výsledků tvůrčích pobytů mladých výtvarných umělců*. Praha: Svaz českých výtvarných umělců, 1986.

MALÝ, Zbyšek a MALÁ, Alena, eds. *Slovník českých a slovenských výtvarných umělců, Ro-Se*. Ostrava: Chagall, 2004. ISBN 80-86171-00-0

NEDOMA, Petr. Čtyři z Brna. *Brněnský večerník*. 3. 1. 1987, s. 3.

NEDOMA, Petr. Neradostné sošky. *Brněnský večerník*. 7. 9. 1987, s. 3.

Obrazy/sochy: Rossí Karel, Kokolia Vladimír, Sobotka Jiří, Řehořík Zdeněk. Praha: Atrium, 1986.

ONDRAČKA, Pavel. *Výstava grafika Roman Havlík, obrazy Jaroslav Horálek, grafika Helena Horálková, sochy Jaroslav Hylas, obrazy Boris Jirků, sochy Zdeněk Řehořík*. Praha: Mikrobiologický ústav ČSAV, 1982.

ŘEHOŘÍK, Zdeněk. *Qui est Zdeněk Řehořík*. Brno (nakladatel není znám), 1983.

ŘEHOŘÍK, Zdeněk. *Zdeněk Řehořík*. Brno: Galerie mladých při Městském kulturním středisku S. K. Neumanna, 1987.

S ničím to je jako s oblohou. *Lidové noviny* 22. 10. 1994, Kulturní příloha, s. 1.

ELEKTRONICKÉ ZDROJE

KOKOLIA, Vladimír. *Pochodně* [online]. 14. 4. 2006 [cit. 28. 4. 2020]. Dostupné z: <http://www.blog.kokolia.eu/blog/pochodne>

MATOUŠKOVÁ, Lenka. Zdeněk Řehořík. *Třebíčský zpravodaj: měsíčník trebičské radnice*. 2016, č. 4, s. 17. Dostupné z: <https://www.trebic.cz/archiv-trebicskeho-zpravodaje/ds-1113/archiv=0>

KLÍČOVÁ SLOVA: Zdeněk Řehořík, Vila Löw-Beer, sochařství, galerie, domov mládeže

Zusammenfassung

Vorstellung der (un)bekannten Statue Cvičenka (Gymnastin) aus dem Garten der Villa Löw-Beer in Brünn (Brno)

Der Artikel stellt dem Leser eine Statue vor, welche sich im Garten der Villa Löw-Beer in Brünn befindet, und erinnert damit auch an ihren Gestalter Zdeněk Řehořík, dessen Name in der Laienöffentlichkeit nicht allzu bekannt ist. Den Lesern wird ein Blick auf die bildende Kunst und die Generation der 80er Jahre geboten, welche ein neues dynamisches Element in die Brünnener Künstlerszene eingebracht hat. Die antretende Generation, zu der auch Z. Řehořík gezählt wird, fürchtete sich nicht, mit ihrer charakteristischen Auffassung von gesellschaftlichen Problemen aufzutreten und ihr Werk bei mehr oder minder offiziellen Gelegenheiten zu präsentieren. Das künstlerische Niveau von Řehoříks Statuen erfuhr zu Ende der 90er Jahre einen prägnanten Niedergang, was sowohl der Vorliebe des Autors, weibliche Akte zu gestalten, als auch der Anzahl an angenommenen Aufträgen für die Gestaltung von vorab definierten Werken für den öffentlichen Raum zugeschrieben wird. Der Schlussteil des Artikels ist der Vorstellung der (un)bekannten Statue der Gymnastin gewidmet, welche zu den ersten Installationen von Z. Řehořík gehört, die für den öffentlichen Raum angefertigt wurden. Der Artikel wird durch Fotografien ergänzt, welche Řehoříks künstlerisches Werk dokumentieren.